

Pratarmė

Seniai visiems žinomas posakis apie genio bei pasaulio margumą tinka ir šiam žurnalo numeriui. Dėl dviejų priežasčių: pirmoji – publikacijų autoriai – įvairių Lietuvos ir užsienio universitetų mokslininkai; antroji – septyni straipsniai skirti literatūros mokslų, kiek mažiau (keturi) – kalbotyros, vienas – kultūros istorijos problemoms aptarti; taip pat publikuojama viena recenzija ir vienos tarptautinės konferencijos apžvalga. Oponentai gali sakyti: kam toks margumynas, ar nebūtų prasmingiau leidinį paskirti įvairiapusei vienos mokslo krypties problemų analizei. Dar kartą primenu, jog žurnalo redakcijos kolegija nuo pat pirmojo numerio aiškiai apsisprendė: „RES HUMANITARIAE – Klaipėdos universiteto leidinys, skirtas humanitariniams mokslams. Jame skelbiami filologijos (kalbotyros ir literatūrologijos), filosofijos <...> moksliniai straipsniai, recenzuojami reikšmingesni mokslo veikalai, apžvelgiami svarbesni akademinio gyvenimo įvykiai (žr. RES HUMANITARIAE I. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2007, 3). Taip liks ir ateityje.

Literatūrologijos skiltį pradeda Irmos Antanaitytės straipsnis. Jame pasitelkiant imagologijos teoriją perskaitomas didžiausias Ievos Simonaitytės romanas „Vilius Karalius“ (1977-ųjų leidimas). Parodomas ne tik prancūzų imagologo Daniel-Henri Pageaux išskirtų požiūrių (*manijos*, *fobijos*, *filijos* bei *idiokrazijos*) į kitą kultūrą išryškėjimas romane, bet ir svarstoma, ar atsiveria naujų romano vertinimo perspektyvų. Sigita Barniškienė atskleidžia dviejų kultūrų ir epochų susidūrimo pasekmes, remdamasi Tilžės miesto istorija, kurią aprašo vokiečių žurnalistė ir istorikė Ulla Lachauer 1995 m. išleistoje knygoje „Tilžės tiltas“ (*Die Brücke von Tilsit*). Autorė pateikia ir istorinius faktus, ir savo tiesioginius įspūdžius iš 1990 m. kelionės (į Sovetską), kurios metu ji ieškojo Tilžės pėdsakų ir atrado hibridišką, stebinantį, kartais gąsdinantį miesto veidą. Straipsnyje analizuojama, kokie elementai sudaro pasakojimą apie kultūrų susipynimą,

kur pasireiškia buvusios Rytų Prūsijos, o šiuo metu – Kaliningrado srities miesto hibridiškumas. Romos Bončkutės straipsnyje nagrinėjami Jurgio Šaulio laišakai Mortai Zauniūtei; tiriama J. Šaulio naujojo tapatumo raida, paveikta Rytų Prūsijos kultūrininkų; aptariama jo, kaip „Varpo“, „Ūkininko“ ir „Naujienu“ redaktoriaus, veikla, leidinių kokybės siekimo pobūdis. Laiškų tyrimas parodo, kad J. Šaulį galima laikyti vienu iš autoritetingiausių XX a. pradžios literatūrinio gyvenimo organizatorių, veikusių to meto rašytojų kūrybos, pasaulėžiūros, apskritai literatūrinio, publicistinio lauko formavimą. Marijus Šidlauskas aktualizuoja Prūsų ir Didžiosios Lietuvos kultūrinį dialogą, turintį jau keturių šimtmečių istoriją. Aptariami abiejų etnosų formavimosi ypatumai, nurodomi socialinių, ekonominių bei politinių priežasčių nulemti mentalitetų skirtumai, atkreipiamas dėmesys į skirtingą Prūsijos ir Rusijos asimiliacinės politikos strategiją ir atitinkamai skirtingą tos politikos recepciją bei pasekmes. Siekiant naujesnio požiūrio ir įtaigesnio akademinio diskurso pasitelkiamos nekonvencinės detektyvo žanro prieigos ir stilizuojami kai kurie detektyvinės intrigos momentai. Skaistė Barkutė savo straipsnyje pateikia Vydūno misteriją „Jūrų varpai“ recenzuojančių ir jo kūrybą aptariančių Lietuvos rašytojų Balio Sruogos ir Julijono Lindės-Dobilo literatūrinės polemikos analizę; nuo probleminio klausimo apie Vydūno kūrinį sudėtingumą pereinama prie klausimo, kodėl B. Sruoga atsisakė profesionalaus kritinio kūrinio vertinimo ir atkakliai laikėsi nuomonės, kad Vydūno kūryba nepriimtina Lietuvos skaitytojui. Straipsnyje taip pat pristatoma, kaip po kelerių metų pasikeičia B. Sruogos pozicija Vydūno asmens ir jo kūrybos atžvilgiu. Ksenija Kazarinova analizuoja *kito* vaizdavimo ypatumus Simono Daukanto „Būde senovės lietuvių, kalnėnų ir žemaičių“. Pažymima, kad kraštutinė priešiško lietuviui pozicija – tai kryžiuočiai, tačiau S. Daukanto tekstas dėl to netampa šovinizmo manifestu – kitos tautos smerkiamos ne tautiniu pagrindu, bet įvertinant jų veiksmus. Natalija Litovčenko gilinasi į dviejų XX a. pradžios poetų Andrejaus Belyj (*Андрей Белый*) ir Jurgio Baltrušaičio kūrybą, labiausiai susitelkdama į „dvasinių klajonių“ koncepto meninę išraišką jų poezijoje. Remiantis idėjinio-teminio „dvasinių klajonių“ branduolio samprata, išskiriami ir analizuojami tipologiniai panašumai bei skirtumai, susiformavę religinėje-poetinėje šių kūrėjų sąmonėje. Tomas Kiauka nagrinėja Vydūno recepcijos lietuviškoje kultūrinėje atmintyje ypatumus ir problematiką atkūrus nepriklausomybę. Tyrimas atskleidžia tam tikrą

ambivalentišką Vydūno recepcijos tendenciją, nulemtą kultūrinio Vydūno „svetimumo“ – jo mąstymo ir kūrybos sąsajų su indiškąja ir vokiškąja kultūromis. Indiškieji Rytai Vydūno mąstyme ir kūryboje siejami su mitologiškai artikuliuotu senosios lietuviškos kultūros ir religijos autentiškumu, o vokiškoji protestantiškoji Vydūno tapatybės dalis nesulaukia tokio dėmesio ir į stebėjimo lauką patenka tik kaip atskirų elementų ar istorinių epizodų raiška, neturinti ryškesnės įtakos jo mąstymui ir kūrybai.

Kita žurnalo skiltis, kaip jau minėta, skirta kalbotyros problemoms gvildinti. Dalia Gedzevičienė gilinasi į konceptualiosios metaforos sampratą (metafora čia traktuojama kaip mąstymo strategija, kuri kalboje realizuojama metaforiniais pasakymais). Atkreipiamas dėmesys, jog iš metaforinių pasakymų rekonstruoti konceptualiąsias metaforas ir jas tirti vis dar aktualu, nes jos atspindi visuomenės požiūrį į tam tikrą fenomeną, o realizuotos populiarių žiniasklaidos priemonių tekstuose drauge formuoja vienokią ar kitokią visuomenės nuomonę.

Inos Kliūnaitės ir Aurimo Nausėdos straipsnyje analizuojamos anglų kalbos frazinių veiksmažodžių (pavyzdžiui, *move up, fix up, round up*) (Vup-s) antrojo komponento – postverbo *up* semantinės funkcijos keičiant veiksmažodžio leksinę reikšmę ir jos aspektines charakteristikas terminatyvumo / duratyvumo ir veiksmo būdų atžvilgiu. Analizuojant ir klasifikuojant Vup-s pagal jų leksinę reikšmę ir veiksmo būdus, išryškinamas kalbos sisteminis pobūdis. Vup-s laikomi derivaciniais vienetais – analitiniais žodžiais – žodžių darybos teorijos požiūriu.

Igoris Koroliovas nagrinėja ukrainiečių, rusų ir lietuvių lingvokultūrų atstovų stereotipinius kooperatyvinio komunikacinio elgesio vaizdinius kognityviniame komunikaciniame kooperavimosi kontekste. Straipsnyje apibūdinami nacionalinio komunikacinio elgesio stereotipo kūrimo procesai ir mechanizmai, pažymimi sąvokos „kooperavimasis“, taip pat kooperatyvinės kalbinės asmenybės individualūs ir kolektyviniai stereotipiniai vaizdiniai ukrainiečių, rusų ir lietuvių komunikacijos kultūrose remiantis empiriniais tyrimais (socialiniais ir psicholingvistiniais eksperimentais); nustatomi universalūs ir specifiniai ukrainiečių, rusų ir lietuvių komunikacinio kooperavimosi lygio auto- ir heterostereotipų parametrai.

Ilga Migla analizuoja latvių ir vokiečių kalbų somatinius frazeologizmus, kurie pateikti K. Ulmanio ir K. Ulmanio / G. Bražės žodynuose. Straipsnyje supažindinama su dažniausiai vartojamais latvių ir vokiečių so-

matiniais frazeologizmais bei abiejų kalbų frazeologizmų atitikimais. Autorė pateikia abiejų kalbų frazeologizmų reikšmes, jų raidą nuo pirmojo žodyno (1638 m.) iki šiuolaikinio elektroninio „Dabartinės latvių kalbos žodyno“.

Recenzijų skylyje – Kijevo nacionalinio lingvistikos universiteto profesorius Romanas V. Vasko pateikia analitinį M. O. Šutovos monografijos vertinimą. Kronikos skylyje – Klaipėdos universiteto filologijos krypties doktorantės Skaistės Barkutės išpūdžiai apie 2016 m. kovo 31 – balandžio 1 d. vykusią tarptautinę mokslinę konferenciją „Objektyvumas etikoje“ (*Objectivity in Ethics*), kurią surengė Utrechto universiteto (Nyderlandai) Filosofijos ir religijos studijų katedra.

Prof. dr. Rimantas Balsys